

ZAKLJUČNO POROČILO

O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

 REPUBLIKA SLOVENIJA
 NOSILEC JAVNEGA POOLICHTVA
 JAVNA AGENCIJA ZA RAZISKOVALNO DELOVANJE
 REPUBLIKE SLOVENIJE, LJUBLJANA

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta

1. Naziv težišča v okviru CRP:

DRUŽBA ZNANJA: IZOBRAŽEVANJE, VZGOJA, RAZISKAVE IN RAZVOJ

2. Šifra projekta:

V5-0244

3. Naslov projekta:

NASILJE V ŠOLAH: KONCEPTUALIZACIJA, PREPOZNAVANJE IN MODELI
PREPREČEVANJA IN OBVLADOVANJA

Projektno:	0110
Šifra zadeve:	63113-384/2006 12
Vrednost:	

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

NASILJE V ŠOLAH: KONCEPTUALIZACIJA, PREPOZNAVANJE IN MODELI
PREPREČEVANJA IN OBVLADOVANJA

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

Violence in schools: Conceptualization, detection, models of prevention and intervention

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

nasilje, vrstniško nasilje, vzgoja, učitelj, učenec

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

violence, bullying, education, teachers, students

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

Šola za ravnatelje

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

/

6. Sofinancer/sofinancerji:

Ministrstvo za šolstvo in šport

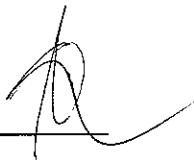
7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

23228

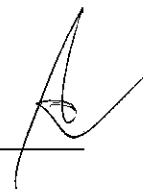
Andrej Koren

Datum: 30. 9. 2008

Podpis vodje projekta:

Podpis in žig izvajalca:

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

- a) v celoti
 b) delno
 c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

/

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

- a) da
 b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

/

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

V projektu Nasilje v šolah: Konceptualizacija, prepoznavanje in modeli preprečevanja in obvladovanja smo sledili ciljem raziskovanja in načrtovanemu programu dela. Namen projekta je bil konceptualizirati pojave nasilja v šoli in razviti model kot enega od možnih načinov učinkovitega obvladovanja nasilja v šoli. Raziskovanje je bilo usmerjeno v naslednje cilje:

- identificirati različne vrste in oblike nasilja v šoli,
- opredeliti zakonitosti dinamike posameznih prepoznavnih vrst in oblik nasilja ter posledično definirati pojem nasilja v šoli, oziroma ga konceptualizirati,
- proučiti obstoječe modele in oblike za preprečevanje nasilja v šoli,
- oblikovati model kot enega od možnih načinov obvladovanja nasilja, ki bo upošteval celovit šolski pristop in kontekst posamezne šole,
- objaviti in predstaviti rezultate.

Vodilo v raziskavi so bila raziskovalna vprašanja:

- Kako je konceptualizirano nasilje v šolah?
- Katere vrste in oblike nasilja so prisotne in kako pogosto se pojavljajo v slovenskih šolah?
- Na kakšen način šole zaznavajo nasilje med učenci, učitelji, nasilje učencev nad učitelji in učiteljev nad učenci?
- Kako šole obravnavajo nasilje med učenci, učitelji, nasilje učencev nad učitelji in učiteljev nad učenci?
- Kako šole preprečujejo nasilje med učenci, učitelji, nasilje učencev nad učitelji in učiteljev nad učenci?

V projektu nismo raziskovali širših družbenih dejavnikov tveganja za več oziroma manj nasilja, ker nanje šole nimajo vpliva, saj gre po eni strani za širše družbene in socialno-ekonomske ter globalizacijske procese, po drugi strani pa tudi za strpnost do nasilja v družbi. Osredotočili smo se na skupino tako imenovanih notranjih dejavnikov, ki vplivajo na oblike in pojavnost nasilja v šolah. Sem pa sodijo aktivnosti šol v smeri dodatnega izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev za uspešno preprečevanje in učinkovito obravnavo nasilja v šoli, pripravljenost vodstva šol, da se na ravni šole sistematično, v obliki strategije lotijo problematike nasilja, organizacijska kultura šole in vodenje šole, klima na šoli, šolska pravila in pravilniki, motiviranost staršev za sodelovanje s šolo ter vključevanje staršev v procese preprečevanja in obravnave nasilja v šoli ter povezanost in koordinacija različnih socialnih preventivnih programov in projektov znotraj šole.

Projekt je potekal v petih med seboj povezanih fazah:

V prvi fazi je bil opravljen pregled teoretičnih izhodišč, raziskav v Sloveniji in izdelana analiza dokumentov o obravnavi primerov nasilja v šoli, s katerimi so se ukvarjale različne inštitucije (Inšpektorat RS za šolstvo, Policija, Šola za ravnatelje, Varuh človekovih pravic, Unicef Slovenije, Amnesty International Slovenije, EIP-Šola za mir, Sindikat delavcev v vzgoji in izobraževanju, kulturi in znanosti.) Na osnovi rezultatov prve faze je bila izdelana konceptualizacija nasilja v šoli.

V drugi fazi je bil razvit pilotski vprašalnik, ki ga je raziskovalna skupina pilotirala na dveh izbranih šolah. Rezultati pilotne raziskave so bili osnova za razvoj anketnega

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

vprašalnika.

V tretji fazi je potekalo anketiranje vodstev šol in strokovnih delavcev. Uporabili smo anketni vprašalnik, ki smo ga na podlagi teoretičnih izhodišč in na podlagi rezultatov pilotne raziskave razvili za namen raziskave. V vprašalniku je 121 trditev, o katerih so se anketiranci opredeljevali na podlagi petstopenjske Likertove lestvice in štiri odprta vprašanja. V anketnem vprašalniku smo poleg podatkov o objektivnih dejstvih (o anketirancu in zavodu, kjer je anketiranec zaposlen) v nadaljevanju vrste nasilja razdelili na štiri sklope:

- nasilje med učenci,
- nasilje učencev nad učitelji,
- nasilje učiteljev nad učenci in
- nasilje med zaposlenimi.

Vrste nasilja smo torej identificirali znotraj različnih odnosov med subjekti v šoli, oblike nasilja pa so vsebina teh nasilnih odnosov in smo jih opredelili kot:

- fizično nasilje,
- psihološko (čustveno) nasilje,
- besedno nasilje,
- ekonomsko nasilje in
- spolno nasilje.

Tem oblikam smo dodali še socialno izločanje, kot posebno obliko psihološkega nasilja.

Znotraj vsakega od štirih sklopov anketnega vprašalnika pa smo opredelili posamezne kategorije, s katerimi smo označili štiri različne ravni (stopnje) obvladovanja oziroma soočanja s posameznimi vrstami nasilja v šoli:

- pogostost zaznavanja različnih oblik nasilja (pojavnne oblike nasilja v šoli),
- način zaznavanja različnih vrst in oblik nasilja (kdo nasilje zazna, o nasilju sporoči),
- obravnavanje nasilnih dejanj (kako pristopajo k obravnavi nasilja),
- preprečevanje nasilja (strategija, aktivnost, ukrepi, s katerimi šole preprečujejo različne vrste in oblike nasilja).

V raziskavi smo uporabili naključno vzorčenje. Na podlagi dostopnega seznama šol na spletni strani Ministrstva za šolstvo in šport smo izbrali 54 zavodov (vsak deseti na seznamu) znotraj posamezne šole pa je anketni vprašalnik izpolnjeval ravnatelj, svetovalni delavec in vsak tretji učitelj po abecednem seznamu. Od 648 poslanih anketnih vprašalnikov je bilo vrnjenih in obdelanih 261 ali 40,43%. V raziskavi smo zagotovili anonimnost s prikazom agregiranih podatkov. Prav tako pa v rezultatih nismo ločeno prikazovali posameznih šol in udeležencev.

V četrti fazi smo obdelali rezultate s statističnim programskim paketom SPSS.in interpretirali podatke. Interpretacija zajema:

- pogostost zaznavanja nasilja med učenci v šoli,
- način zaznavanja nasilja med učenci,
- obravnavanje nasilja med učenci,
- preprečevanje nasilja med učenci,
- pogostost zaznavanja nasilja učiteljev nad učenci,
- način zaznavanja nasilja učiteljev nad učenci,
- obravnavanje nasilja učiteljev nad učenci,
- preprečevanje nasilja učiteljev nad učenci,
- pogostost zaznavanja nasilja učencev nad učitelji,
- način zaznavanja nasilja učencev nad učitelji,
- obravnavanje nasilja učencev nad učitelji,
- preprečevanje nasilja učencev nad učitelji,

- pogostost zaznavanja nasilja med zaposlenimi,
- način zaznavanja nasilja med zaposlenimi,
- obravnavanje nasilja med zaposlenimi,
- preprečevanje nasilja med zaposlenimi in
- pogostost zaznavanja nasilja v šoli glede na delovno mesto anketiranih, vrsto in velikost šole.

Na osnovi rezultatov prvih štirih faz smo v peti fazi oblikovali zaključke, ki ponujajo enega od možnih modelov za preprečevanje in obvladovanje nasilja v šolah. Preprečevanje in obvladovanje nasilja temelji na celovitem šolskem pristopu glede na stopnjo in smer izobraževanja. Pripravljeno je tudi pisno gradivo v obliki monografije, ki zajema konceptualizacijo nasilja v šoli, podtake, zbrane v raziskavi, interpretacijo podatkov in zaključke.

Ugotovitve v raziskavi:

Pri opredeljevanju nasilja v šoli, kjer smo naredili pregled nekaterih pristopov in teorij o nasilju, smo prišli do naslednjih ugotovitev:

1. Opredelitev nasilja:

- Opredelitev nasilja (tako odkritega - neposrednega kot prikritega - strukturnega) je odvisna od družbenega konteksta, v katerem je nastala.
- Teoretiki (posebno na področju psihologije) razumejo nasilje v dveh vidikih: »pozitivnem« kot nujno represijo, ki omogoča socializacijo ter akulturacijo in »negativnem« kot nesprejemljivo agresivnost, ki ogroža posameznika in njegovo nedotakljivost in je praviloma inkriminirana.
- Tudi definiranje nesprejemljivega nasilja, t.j. »negativnega« nasilja se skozi čas in prostor spreminja, saj je v zadnjih letih prišlo do radikalnega zoženja prostora tolerance do telesnega, psihološkega, spolnega, ekonomskega ... nasilja nad posamezniki in ranljivimi družbenimi skupinami.
- Nasilje teoretiki pojasnjujejo v okviru posameznih ved, ki jim pripadajo; dolgo časa so bile uveljavljene (socialno) psihološke definicije nasilja (nasilje v povezavi z agresivnostjo), kasneje pa so postale tudi diskurz prava, sociologije, antropologije, pedagogike, političnih ved. Poseben prispevek k teoriji nasilja kot družbenega fenomena pa sta dali feministična teorija in proučevanje človekovih pravic.
- Iz naštetega sledi, da je tudi terminologija na področju teorije nasilja neenotna, prav tako pa tudi raba specifičnih terminov, povezanih z razpravo o nasilju (vrsta nasilja, oblika nasilja, zloraba).
- Nasilje je v konceptualnem smislu raznovrsten pojem, saj vključuje različne ravni nasilja: osebno (nasilje v medosebnih odnosih kot neposredno, odkrito nasilje), institucionalno (prikrito nasilje, ki je vtakano v delovanje institucij za discipliniranje članov in prisiljevanje k sprejemanju norm institucije in socialnih norm) in strukturno nasilje (prikrito nasilje, ki zagotavlja reprodukcijo družbenih razmerij, neenakosti, vladajoče ideologije).
- Na definiranje »nasilja v šoli« torej vplivajo številni dejavniki, ki ta (novodobni?) problem sooblikujejo kot večplasten in kompleksen družbeni fenomen.
- O definiranju pojmov: agresivnost, nasilje, zloraba, nasilje v šoli ni enotnega pogleda. Obstajajo sicer strinjanja o temeljnih značilnostih naštetih pojavov, a različne teorije in discipline se jih lotevajo specifično in partikularno, brez velike želje po preseganju teh okvirov.

- Zdi se, da so vsebinske in idejne razdalje med posameznimi raziskovalci nasilja v slovenskem prostoru precejšnje. Na eni strani kontinuuma so tisti, ki jih zanima zgolj strukturno nasilje v družbi (in morda še njegov vpliv na šolo), na drugi strani kontinuuma pa ti, ki se ukvarjajo le z bullyingom in jim ta pomeni »sinonim« za nasilje v šoli.

- V poskusu celovite opredelitve nasilja v šoli smo tvegali s prepletanjem vseh vrst nasilja v družbi: strukturnega, institucionalnega ter neposrednega (subjektivnega), saj je prav šola ena od tistih institucij, kjer je to součinkovanje bolj izrazito.

- Ugotavljali smo, da v šolskem prostoru prihaja do različnih vrst nasilja: vrstniškega nasilja, nasilja med učitelji in učenci, nasilja med učitelji in starši ter nasilja med zaposlenimi in da je omejitev opredelitvi nasilja v šoli le vrsta interakcij med različnimi subjekti. Kaže se, da lahko v vsakem tipu interakcij v šoli pride do nasilja. S tem smo trčili v nekatere »nepopularne« vrste nasilja v šoli, s katerimi se sodobna teorija vzgoje in izobraževanja ni (dosti) ukvarjala, na primer: nasilje med učenci in učitelji ter nasilje med zaposlenimi v šoli.

- Najbolj raziskovana in »legitimna« tema je bullying oziroma vrstniško nasilje in zato precej odstopa od drugih vrst nasilja: po raziskavah, dognanjih, številnih pristopih, teorijah, številu raziskovalcev - tako doma kot v svetu.

- Nasploh smo ugotavljali, da nasilje ni pogosta in priljubljena tema šolskega diskurza oziroma diskurza vzgoje in izobraževanja. Nasilje (agresivnost) je »doma« v psihologiji, medicini, pravu, sociologiji, sicer vsakokrat drugače in z drugimi poudarki.

- Pri odkrivanju t.i. »novih« vrst nasilja v šoli se je pokazalo, da »stare« vrste in oblike nasilja, ki so bile tradicionalno poznane (nasilje učiteljev nad učenci, nasilje šole nad starši), še niso odpravljene. Nasprotno – pokazale so neverjetno trdoživost in to kljub zakonodajnim spremembam, Konvenciji o otrokovih pravicah in spremembam v doktrini vzgoje in izobraževanja. Naša teza je bila, da gre to pripisati sami biti šole, ki je (še vedno) represivna in kot taka ustvarja tihe in nevidne pogoje za različne vrste pretežno psihološkega in verbalnega nasilja nad učenci v šoli.

- Odgovor na to stanje je v natančni regulativi zaščite otrokovih pravic, kajti le jasno pravilo lahko določi tenko, a izjemno pomembno mejo med tistim, kar bi označili s »pozitivno socializacijsko agresivnostjo« šole in nedopustnim psihološkim, verbalnim, socialnim ... nasiljem nad učenci.

- Pravni mehanizmi pa so ključni tudi za zaščito pravic drugih subjektov v šoli – učiteljev in drugih zaposlenih. Deloma jih pred nasiljem na delovnem mestu ščiti delovnopravna zakonodaja, ki je v našem prostoru na tem področju nova in še brez ustrezne pravne in sodne prakse. Učiteljem je potrebno brez zadržkov priznati pravico do dela, ustvarjanja in poučevanja brez nasilja.

- V pregled vrst nasilja v šoli smo vključili tudi nasilje (nad otroki) v družini in našo odločitev argumentirali. S tem smo konceptualizacijo nasilja v šoli razširili in tvegali odpor, najbolj v šolah samih. Učitelji in ravnatelji se praviloma bojijo dodatnih odgovornosti in področij dela, za katera se tekom študija niso usposabljali. A tu ni več nobene izbire. Današnji družbeni kontekst definiranja nasilja je takšen, da kot nesprejemljivo nasilje prepoznava in priznava nasilje v družini. Pri njegovem odkrivanju in obravnavi pa ima šola ključno vlogo.

2. Pregled modelov:

-Gre za pregled modelov, ki so po datumu nastanka in razvoja novejši in zato tudi večinoma brez javnosti dostopnih analiz, evalvacij, refleksij. Modeli so večinoma nastali po letu 1995.

-V zadnjih letih je prišlo na področju razvoja modelov za preprečevanje nasilja v šolah do vsebinske širitve problematike in sicer v smeri od (med)vrstniškega nasilja k nasilju v odnosu med učiteljem, učencem/dijakom in starši ter k nasilju med zaposlenimi v šoli. Obenem se je vzporedno z razvojem problematike nasilja v družini vse bolj pričelo uveljavljati spoznanje o nujnosti večjega angažiranja in odgovornosti šole v primerih nasilja nad otroki v družini.

-Vsi modeli, ki so zajeti v analizi, so usmerjeni preventivno (tudi obravnava nasilja je vedno v funkciji preprečevanja nasilja), redki med njimi pa vključujejo tudi obravnavo nasilja. Preventivne dejavnosti v modelih so usmerjene k odkrivanju in preprečevanju vzrokov za agresivnost in nasilne odnose v šoli: kako komuniciramo in rešujemo konflikte, socialna vključenost, medsebojni odnosi, solidarnost, samopodoba, krepitev samozavesti, timsko delo in sodelovanje, socialne veščine ... Število teh modelov se je v zadnjih desetih letih izjemno povečalo.

Prav tako pa se v zadnjih nekaj letih povečuje število modelov, ki so usmerjeni k obravnavi že storjenega nasilja: delo v svetovalnih službah v šolah, nudenje različnih oblik pomoči, ukrepanje in povezovanje različnih institucij v primerih intervencije v korist zaščite otrok in mladostnikov ter mladostnic.

-Med modeli ni nikakršne poenotenosti v pojmovanju nasilja v šoli, ni enotne definicije nasilja ali konceptualizacije, terminologija je povsem poljubna, v uporabi so tuji termini, nekatere strokovnjaki in strokovnjakinje prevajajo zelo različno. Termini, kot so: bullying, mobbing, harassment so pogosto navedeni v modelih s tujimi poimenovanji, ponekod se jih poskuša sloveniti, ponekod pa se jih prevaja kot: trpinčenje, ustrahovanje, vrstniško nasilje, šikaniranje, nadlegovanje, zlonamerno in sovražno komuniciranje in drugo.

-Večina modelov ne razlikuje med oblikami (fizično, verbalno, spolno, ekonomsko, institucionalno, psihološko) in vrstami nasilja ((med)vrstniško nasilje, nasilje med učiteljem in učencem, nasilje v družini, nasilje na delovnem mestu, samo poškodovanje ...) in zato uporabljajo zgolj en ali drug termin oziroma ju uporabljajo poljubno, kot da gre za sopomenki.

-Nekateri modeli so eksplicitno usmerjeni le v eno ali dve vrsti nasilja v šoli (na primer (med)vrstniško nasilje, nasilje med učitelji in učenci ipd.), nekateri so celoviti in poskušajo zajeti vse vrste in oblike nasilja, nekateri pa govorijo zgolj o nasilju v šoli, pa ne definirajo, kakšen pojav opredeljujejo s tem terminom.

-Po strokovni plati se pristopi k nasilju v šoli razlikujejo glede na proučevanje in razumevanje nasilja v posameznih vedah: psihologija, sociologija, socialno delo, pedagogika, specialna pedagogika ... Na razumevanje in preprečevanje nasilja pa vplivajo tudi drugi pristopi, ideologije, gibanja: feminizem, mirovništvo, katoliška oz. krščanska etika, antiglobalizem ...

-Kot izvajalci modelov prevladujejo nevladne organizacije, tako pri preventivnih dejavnostih kot pri obravnavi nasilja in nudenju pomoči subjektom, ki so vpleteni v nasilna dejanja. Praviloma iščejo tudi različne alternativne pristope k preprečevanju nasilja – tudi medijske kampanje, sodelovanje z lokalno skupnostjo, tabori, internetne dejavnosti, forume, natečaje ...

-Zaznavamo, da so se tiste nevladne ter vladne organizacije, ki delujejo že več desetletij, v zadnjih letih prilagodile, tako programsko kot tudi v svojih ciljih, aktualnosti problematike nasilja v šoli. Tako na primer Zveza prijateljev mladine, Unicef, centri za socialno delo, policija itd. v zadnjih letih poudarjeno usmerjajo svoje delovanje k vrstniškemu nasilju, nasilju v družini, zlorabi otrok ..., čeprav to poprej ni bila njihova osnovna ali pomembna dejavnost ali je sploh niso navajali med svojimi ključnimi cilji.

-Pri pregledu modelov lahko v ozadju zaznavamo razvoj različnih družbenih gibanj, skupin, spreminjanja civilne družbe. Na področju preprečevanja nasilja so v slovenski družbi najprej delovale feministične skupine na področju nasilja v družini in nasilja med ženskami ter mirovniška gibanja proti militarizaciji in za spoštovanje ugovora vesti (od leta 1985 naprej).

Kasneje so se jim v zvezi z nasiljem v družini, postopoma pa tudi glede vrstniškega nasilja, homofobije, nestrpnosti ... pridružile tudi druge nevladne organizacije, ki so praviloma nastajale na novo ali kot izpostave mednarodnih organizacij. Zadale so si jasne cilje delovanja zoper nasilje oziroma za nenasilje.

Naposled pride (po letu 1995) do vsebinske širitve družbenega delovanja proti nasilju, predvsem v smeri prepoznavanja nasilja v šoli, nasilja v medijih, nasilja nad šibkejšimi družbenimi skupinami, samo poškodovanja itd. Obenem se v problematiko vključijo (pod pritiski slovenske in tuje nevladne strokovne javnosti in akademskih institucij) tudi različni vladni subjekti in institucije (policija, centri za socialno delo, ministrstva ...). Aktualnost problematike pa v vse bolj aktivno delovanje sili tudi šole same, ki so v zadnjih desetih letih na tem področju izvedle veliko število projektov, aktivnosti, izobraževanj itd., nekatere pa so tudi, ob pomoči zunanjih strokovnih institucij, oblikovale svoje strategije za preprečevanje nasilja.

-Zaznati je nepovezanost in odsotnost koordinacije med posameznimi izvajalci modelov – večinoma delujejo samozadostno, brez ustreznih povezav in »linkov« z drugimi institucijami in izvajalci. Ponekod je opazen tudi konceptualni in strokovni razkorak med posameznimi izvajalci modelov, kar še dodatno otežuje sodelovanje in povezovanje.

-Poudarek je na vsebinah, ki so v vzročni zvezi z nasiljem in sicer na nenasilnem reševanju konfliktov, nenasilni komunikaciji, socialni integraciji in vključevanju, učenju socialnih veščin, bistveno manj pa je modelov, ki so usmerjeni neposredno v nasilje, njegovo dinamiko, soočanje z njim itd. Pomanjkanje slednjih se kaže predvsem za učence in učenke 3. triade osnovnih šol ter dijake in dijakinje, kjer bi bilo potrebno o nasilju spregovoriti bolj neposredno, odkrivati njegove vzroke in zakonitosti ter se z njim soočati.

-Prevladujejo krajši modeli (seminarji, delavnice), ki so enodnevni ali omejeni na 1 do 2 šolski uri. Koncipirani so kot enkratni dogodek in zaključene celote, ki se ne nadaljujejo oz. nimajo neposredne nadgradnje s strani istega ali katerega drugega izvajalca.

Če želijo šole take programe ali modele nadgraditi oziroma poglobiti, morajo same iskati ustrezno nadaljevanje v nekem drugem modelu.

-Zelo malo je modelov, ki bi bili celoviti (v vsebinskem smislu) in/ali sistemski (vključitev vseh subjektov v šoli) in ki bi potekali dalj časa (na primer eno šolsko leto ali več), čeprav je prav pri preprečevanju nasilja nujna dolgoročna in sistemska naravnost. Takšni modele izvajajo Zavod RS za šolstvo, Šola za ravnatelje, Unicef, deloma tudi

Društvo za nenasilno komunikacijo.

-Šole praviloma same in samozadostno izbirajo pristope k preprečevanju nasilja in se ne povezujejo z drugimi šolami samoiniciativno, v kolikor takšnega »mreženja« ne predvideva metodologija samega modela (na primer Šola za ravnatelje, Zavod RS za šolstvo, Unicef).

-Proučevanje pokaže, da je večina modelov izobraževalne narave oziroma so usmerjeni v usposabljanja, pridobivanje znanja in treninge, bistveno manj pa se jih usmerja v druge oblike delovanja: interaktivne, multimedijske pristope, medijske kampanje, terensko delo, natečaji, forumi na spletu ... Slednji pristopi so pretežno »ne-pedagoške« in »ne-šolske« narave in zahtevajo ogromno časa, energije pa tudi finančnih sredstev. Zato se zanje šole praviloma ne odločajo, čeprav bi bili ti modeli morda bolj učinkoviti. Prav tu se kaže pomanjkanje sodelovanja z lokalnimi skupnostmi in gospodarskimi subjekti, ki bi lahko šolam pomagali pri vključevanju v dolgotrajnejše, bolj učinkovite in dražje modele delovanja proti nasilju.

Nekoliko več je povezovanja z nevladnimi organizacijami, katerih programi so praviloma cenejši in subvencionirani ali celo prostovoljni. Po raznolikih oblikah delovanja izstopajo slovenske izpostave mednarodnih organizacij (Unicef, Amnesty International), ker imajo vsebinsko, logistično in finančno podporo matičnih organizacij. Po inovativnosti na primer izstopa Unicef s svojimi modeli varnih točk, otrokom prijaznih mest, programi strpnosti in solidarnosti, akciji »Povej« in drugo.

-Manjši delež modelov je metodološko usmerjenih v samo aktivizacijo šol, samo pomočno delovanje, razvijanje samostojnih strategij, pristopov. Prevladuje enosmerni proces prejemanja pomoči, informacij, znanj, veščin ... in sicer na račun samo učenja, iskanja lastnih rešitev, ustvarjanja prakse itd. Šole v tem smislu nastopajo pogosto v vlogi nemočnih in odvisnih subjektov, čeprav se po drugi strani povečuje število šol, ki se vključujejo v modele, ki sistematično in celovito gradijo strategije proti nasilju.

-Malo je modelov, katerih cilj je delo s starši – velikanska večina se jih usmerja k zaposlenim v šoli (predvsem učiteljem in učiteljicam) in/ali k učencem/učenkam, dijakom/dijakinjam. To je ena od kritičnih točk, saj so starši eden od ključnih dejavnikov tako zaznavanja kot tudi sodelovanja pri obravnavi že storjenega nasilja v šoli.

-Modeli, ki v svojih ciljnih navajajo, da so usmerjeni k preprečevanju nasilja, se praviloma ne ukvarjajo z obravnavo nasilja, zato tudi ne razvijajo, ponujajo, predstavljajo protokolov, postopkov, korakov obravnave. Prav pri slednjem pa se kaže največje pomanjkanje znanja in dobre prakse v šolah.

-Vsi modeli, ki so zajeti v analizo, med svoje ključne cilje postavljajo ozaveščanje in senzibiliziranje ciljnih skupin o pojavu nasilja, njegovi dinamiki in posledicah. Zato bi lahko dejali, da njihovi izvajalci dobro razumejo pomen odnosa in strpnosti do nasilja pri različnih subjektih, ki stopajo v šolskem prostoru v medsebojne odnose.

-Praviloma se modeli, ki so usmerjeni v pridobivanje veščin, spreminjanje vedenj, socialno učenje itd., ukvarjajo z nenasilno komunikacijo, odnosi, reševanjem konfliktov, samopodobo ..., zanemarljivo število pa se jih usmerja k soočanju z nasiljem, odzivi na

agresivnost, nadzorovanjem jeze, samoobrambo, izbiro vedenj, ko se soočimo z nasiljem in podobno.

-Zelo malo modelov kot pristop k preprečevanju nasilja uvaja učenje strpnosti in problematizira diskriminacijo, nestrpnost (te vsebine se pojavljajo samostojno, brez ciljne usmerjenosti k preprečevanju nasilja) ali pa enake (ne)možnosti, (ne)solidarnost ..., kot dejavnike tveganja za nasilje v šoli.

Prevladujejo torej psihološki pristopi, ki izhajajo iz posameznika in njegovih osebnostnih značilnosti, vedenj, karakterja, (ne)vklučenosti v skupino ... V ozadju in manj uveljavljeni pa so sociološki modeli, ki problematizirajo družbeni kontekst, pripadnost posameznikov družbenim skupinam, njihovo identiteto, diskriminacijo in marginalizacijo.

-Med modeli, katerih cilj je (tudi) preprečevanje nasilja v šoli, je komajda moč najti vsebine, ki se nanašajo na omejevanje dejavnikov tveganja za nasilje, kot so: klima v šoli, organizacijska kultura, kultura vodenja, pravila in nadzor itd. Deloma sta tu izjemi Zavod RS za šolstvo in Šola za ravnatelje.

3. Ugotovitve iz empiričnega dela raziskave:

Nasilje med učenci

- Med učenci v šoli se v povprečju najpogosteje pojavljata besedno in psihološko nasilje. Manj je fizičnega nasilja, socialnega izločanja in ekonomskega nasilja. Pojavljajo se tudi oblike spolnega nasilja, ki so po podatkih raziskave redke.

- Rezultati kažejo, da nasilje med učenci v šoli v povprečju najpogosteje zaznajo razredniki in učitelji oziroma o nasilnem dejanju sporočijo drugi učenci. Občasno ga zaznava tudi šolska svetovalna služba oziroma o dejanju povejo učenci, ki so žrtve nasilnega dejanja sami. Najmanjšo vlogo pri zaznavanju nasilja imajo zunanje institucije. Med redkimi drugimi načini zaznave nasilja med učenci so anonimna sporočila (na tabli, steni, klopi, na listku, v nabiralniku), informacije iz širšega okolja in ugotovitev da učenci zaupajo šolskemu časopisu

- Nasilje med učenci v šoli najpogosteje obravnavajo neposredno takrat, ko je zaznano. Pomembno vlogo pri tem imajo učitelji, razredniki in šolska svetovalna služba. Manjšo vlogo pri obravnavanju nasilja med učenci po mnenju anketirancev imata ravnatelj in učiteljski zbor. V obravnavo nasilja med učenci v šoli so najmanj pogosto vključene pristojne institucije, redko pa se v šolah poslužujejo tudi drugih načinov obravnave, kot npr. kombinirane obravnave (šolska svetovalna služba, razrednik, učitelj, starši), sodelovanja staršev, soočenja med povzročitelji in žrtvijo. Obstaja pa tudi praksa »Ne obravnavamo, prepustimo učencem«.

- Za preprečevanje nasilja med učenci v šoli se v povprečju najpogosteje učitelji dogovarjajo med sabo. V šolah imajo v določeni meri sprejete tudi formalne ali neformalne dogovore in pravila, pri čemer po mnenju anketiranih v veliki meri delujejo načrtno. Kljub navedenemu se niti ne strinjajo niti strinjajo s trditvijo, da so za preprečevanje nasilja usposobljeni. V preprečevanje redko vključujejo zunanje institucije. Kot druge načine preprečevanja nasilja med učenci v šoli so anketiranci navedli še dejavnosti svetovalne službe, pogovore in dogovore s starši, tematske razredne ure, preventivne projekte, organizirana predavanja, dežurne učitelje, varnostnika in nagrade za tiste učence, ki nasilje prijavijo, potrdijo, zaznajo.

Če povzamemo, podatki kažejo, da različne oblike nasilja med učenci v šoli anketiranci v povprečju zaznavajo le občasno. Iz navedenih ugotovitev bi lahko sklepali, da si v šolah v

povprečju prizadevajo razviti na področju preprečevanja nasilja med učenci sistematičen oziroma načrten pristop. Izstopa podatek, da se večina strokovnih delavcev, ki so odgovarjali na vprašalnik, ne počuti dovolj usposobljene za preprečevanje nasilja med učenci. Sploh če ga povežemo z ugotovitvijo, da večino oblik nasilja (najpogosteje besednega in psihičnega) obravnavajo najpogosteje neposredno, ko ga zaznajo.

Nasilje učiteljev nad učenci:

Na osnovi podatkov o nasilju učiteljev nad učenci v šoli smo ugotovili, da gre v povprečju za zelo nizek delež zaznave tovrstnega nasilja, ki ga lahko povežemo tudi z dejstvom, da je bila večina (85,1%) anketiranih učiteljev. Na podlagi teh izhodišč, povzemamo naslednje ugotovitve:

- Po mnenju anketiranih sicer redko prihaja do nasilja učiteljev nad učenci, pojavljajo pa se vse opredeljene oblike nasilja. V največji meri psihološko in besedno nasilje, skoraj nikoli spolno in ekonomsko. Kot najpogostejše oblike nasilja učiteljev nad učenci so v odprtem vprašanju anketiranci navajali besedno nasilje, psihološko nasilje in grožnje, ignoriranje in nestrpnost, zmerjanje in poniževanje, komentiranje zunanosti, fizično nasilje, obrekovanje, poniževanje.

- V povprečju so najpogostejši vir informacij o nasilju učiteljev nad učenci tisti učenci, ki v določenem primeru niso žrtve nasilja, v približno enakem deležu pa tudi učenci, ki so žrtve in starši. Redkeje tovrstno nasilje zaznajo razredniki, šolska svetovalna služba, učitelji in ravnatelj. Pri zaznavi nasilja učiteljev nad učenci najmanj prisotne zunanje institucije. V šolah tudi ni veliko drugih načinov zaznave nasilja učiteljev nad učenci, anketirani so navedli npr. da za to izvejo preko časopisov in javnosti oziroma če se učenci izogibajo pouka.

- V nasprotju z vlogo pri zaznavanju nasilja učiteljev nad učenci rezultati kažejo, da je v povprečju ravnatelj tisti, ki tovrstno nasilje najpogosteje obravnava. Sledita mu šolska svetovalna služba in razrednik. Najmanjšo vlogo pri obravnavanju po mnenju anketiranih odigravajo pristojne institucije. Večina anketiranih, ki je odgovorila na odprto vprašanje o drugih načinih obravnave nasilja učiteljev nad učenci, trdi, da takšnega nasilja ne zaznava. Nekateri pa so navedli npr. pogovor med učencem, učiteljem in starši in obravnavo na pedagoški konferenci.

- V povezavi z nizko stopnjo zaznavanja in obravnavanja nasilja učiteljev nad učenci so tudi podatki o preprečevanju tovrstnega nasilja ne dajejo oprijemljivega odgovora. Povprečje rezultatov namreč kaže, da anketiranci menijo, da za preprečevanje nasilja učiteljev nad učenci v povprečju niso usposobljeni in da v preprečevanje ne vključujejo zunanjih institucij. Ostajajo pa bolj ali manj neopredeljeni do trditev, da tovrstno nasilje v šolah preprečujejo načrtno, na osnovi dogovarjanja učiteljev med sabo oziroma sprejetih dogovorov in pravil. Kot druge načine preprečevanja nasilja, ki so redki so anketirani navedli še, da pri preprečevanju uporabljajo obstoječi šolski pravičnik in da se v preprečevanje vključuje tudi ravnatelj.

Če povzamemo, podatki kažejo na relativno nizko zaznavo različnih oblik nasilja učiteljev nad učenci, pri čemer se najpogosteje pojavljata psihološko in besedno nasilje. V primerih tovrstnega nasilja so najpogostejši vir zaznave učenci, ki niso žrtve nasilja, učenci-žrtve in starši. V primerjavi z obravnavanjem nasilja med učenci v primerih nasilja učiteljev nad učenci le-tega najpogosteje obravnava ravnatelj. Odgovori o načinih preprečevanja nasilja učiteljev nad učenci pa poleg ugotovitve, da se anketirani ne čutijo usposobljene za preprečevanje tovrstnega nasilja v šoli kažejo na zelo različno prakso v šolah. Povprečje

rezultatov namreč kaže na neopredeljenost (niti se ne strinjam niti se strinjam) do vnaprej opredeljenih obstoječih načinov preprečevanja tovrstnega nasilja. Medtem, ko podrobnejši podatki pokažejo na neenotno izražena stališča in tudi dejstvo, da je relativno velik delež anketiranih navajal, da tovrstnega nasilja v njihovih šolah praviloma ne zaznavajo. Vprašanja in dileme, ki se ob tem pojavljajo smo podrobneje obravnavali skupaj z interpretacijo podatkov.

Nasilje učencev nad učitelji

- V povprečju je zaznava nasilja učencev nad učitelji pri anketiranih večja od zaznave nasilja učiteljev nad učenci. Najpogosteje se pojavlja besedno nasilje, psihološko nasilje, obrekovanje, preklinjanje in izsiljevanje za ocene. Pojavlja se tudi ignoriranje, oponašanje ter nespoštljivost, ekonomsko nasilje, posmehovanje in komentiranje. pojavlja besedno nasilje in ekonomsko nasilje. Spolnega in fizičnega nasilje je redko.
- Najpogostejši vir zaznave nasilja učencev nad učitelji so učitelji-žrtve, ki o tem sporočijo sami, največkrat šolski svetovalni službi in ravnatelju, ki nasilja učencev nad učitelji sicer neposredno ne zaznavata pogosto. Najmanjšo vlogo pri zaznavanju tovrstnega nasilja odigravajo starši in zunanje institucije.
- Različne oblike nasilja učencev nad učitelji v povprečju najpogosteje obravnavajo učitelji, ki so žrtve tega nasilja in razredniki. Občasno je v obravnavo vključena šolska svetovalna služba in ravnatelj, redko učiteljski zbor in pristojne zunanje institucije.
- V načinih preprečevanja nasilja učencev nad učitelji, gre najpogosteje za medsebojno dogovarjanje učiteljev in preprečevanje na podlagi sprejetih dogovorov in pravil. Neopredeljenost se kaže v primeru načrtnega pristopa k preprečevanju nasilja učencev nad učitelji. Za preprečevanje tovrstne oblike nasilja se anketirani ne čutijo usposobljene, niti v preprečevanje v šolah ne vključuje zunanjih institucij.

Nasilje med zaposlenimi:

- V povprečju je zaznava nasilja med zaposlenimi v šoli nizka. V povprečju je največ ekonomskega nasilja (npr. izmikanje skupnim projektom, prelaganje delovnih obveznosti na sodelavce, povzročanje škode sodelavcem, kršitve delovne zakonodaje idr.) in psihološkega nasilja. Redko je socialno izločanja in besedno nasilje. Izjema sta spolno in fizično nasilje.
- Kadar do nasilja med zaposlenimi pride, ga, kot kažejo rezultati, v povprečju praviloma obravnavajo sami oziroma je v obravnavo vključen ravnatelj. Izjemoma tovrstno nasilje obravnava učiteljski zbor ali pristojne institucije.
- Glede na relativno redkost pojavljanja različnih oblik nasilja med zaposlenimi, so nizke tudi povprečne ocene različnih načinov zaznavanja tovrstnega nasilja. Nasilje med zaposlenimi v povprečju največkrat zaznavajo sodelavci, ki niso neposredno vpleteni) oziroma o tem povejo zaposleni, ki so žrtve nasilja. Izjemoma nasilje med zaposlenimi zaznavata ravnatelj in šolska svetovalna služba, prav tako so izjemoma vpletene zunanje institucije.
- Pri preprečevanju nasilja med zaposlenimi, gre v največ primerih za dogovarjanje učiteljev med sabo. Kaže se nizka stopnja prisotnosti dogovorov in pravil v šoli in načrtnosti pri teh aktivnostih. V povprečju se anketiranci ne strinjajo s trditvijo, da so za preprečevanje nasilja usposobljeni.

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sovpadajo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvom, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
 - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
 - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- e) nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:
- f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredku znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so **neposredni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Nasilje v šoli, tako vrste kot oblike, postaja širši družbeni problem, ki zahteva sistemski pristop na institucionalni in nacionalni ravni. V projektu smo konceptualizirali nasilje v šoli, identificirali vrste in oblike nasilja in proučili obstoječe modele, ki imajo pomanjkljivosti v celovitem šolskem pristopu. Rezultati raziskovalnega projekta kažejo na potrebo po modelu sistematičnega pristopa preprečevanja, zaznavanja in obvladovanja nasilja, ki naj bi temeljili na:

- dodatnem izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev,
- pripravljenosti in usposobljenosti strokovnih delavcev za sistematično reševanje problematike nasilja v šoli,
- zagotavljanju ustrezne organizacijske kulture in vodenja,
- pozitivni šolski klimi ter
- šolskih pravilih in pravilnikov.

Neposredni rezultat je tudi znanstvena monografija.

3.4. Kakšni so lahko **dolgoročni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

S sistematičnim in celovitim pristopom obvladovati pojavne oblike in vrste nasilja v šoli, kar zagotavlja upoštevanje temeljnih pravic posameznikov in hkrati zagotavlja zadovoljstvo in večjo kakovost šolskih storitev.

Na podlagi raziskave bodo potekala usposabljanja vodstvenih in strokovnih delavcev, kar bo pripomoglo k večji senzibilizaciji, prepoznavanju in obvladovanju nasilja v šolah.

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- a) v domačih znanstvenih krogih;
- b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- c) pri domačih uporabnikih;
- d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

Vodstva šol in strokovni delavci v šolah, Sindikat vzgoje in izobraževanja, visokošolske organizacije s področja usposabljanja kadrov v izobraževanju.

3.7. Število diplomantov, magistrov in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

/

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi inštitucijami.

/

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

/

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

V okviru projekta so nastala gradiva, ki bodo izdana v obliki znanstvene monografije, katere soavtorji so člani projektne skupine.
Doroteja Mugnaioni Lešnik vodi Mrežo učečih se šol v Šoli za ravnatelje - Preprečevanje in obvladovanje nasilja, kjer predstavlja tudi rezultate projekta.

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani: <http://www.izum.si/>

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije.
Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitev projekta in njegovih rezultatov vključno s predstavitvami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.

POVZETEK PROJEKTA CRP ZA OBJAVO NA SPLETNIH STRANEH MŠŠ

Naslov projekta: NASILJE V ŠOLAH: KONCEPTUALIZACIJA, PREPOZNAVANJE IN MODELI PREPREČEVANJA IN OBVLADOVANJA

Odgovorni nosilec: izr. prof. dr. Andrej Koren

Sodelavci: Dorotoja Mugnaioni Lešnik, mag. Vinko Logaj, mag. Mateja Brejc

Čas trajanja: 24 mesecev

Cilji raziskave:

- identificirati različne vrste in oblike nasilja v šoli,
- opredeliti zakonitosti dinamike posameznih prepoznavnih vrst in oblik nasilja ter posledično definirati pojem nasilja v šoli oziroma ga konceptualizirati,
- proučiti obstoječe modele in oblike za preprečevanje nasilja v šoli,
- oblikovati model kot enega od možnih načinov obvladovanja nasilja, ki bo upošteval celovit šolski pristop in kontekst posamezne šole,
- objaviti in predstaviti rezultate.

Opis metodologije:

Projekt je potekal v petih med seboj povezanih fazah, ki so omogočile konceptualizacijo nasilja, pregled obstoječih modelov obravnave nasilja v šolah, razvoj in pilotiranje anketnega vprašalnika, anketiranje vodstev šol in strokovnih delavcev na naključnem vzorcu 54-ih osnovnih in srednjih šol ter interpretacijo rezultatov in izdelavo zaključkov.

Opis rezultatov raziskave:

V raziskavi smo opredelili nasilje, oblike, vrste in proučili temeljne pojme. Pripravili smo analizo modelov za zaznavanje, preprečevanje in obravnavo nasilja v šolah. Ugotovili smo, da med obstoječimi modeli ni poenotenosti v pojmovanju nasilja v šoli, enotne definicije nasilja in konceptualizacije. V uporabi so tuji termini, ki jih strokovnjaki uporabljajo in prevajajo zelo različno.

V empiričnem delu raziskave so prikazane vrste nasilja (nasilje med učenci, nasilje učencev nad učitelji, nasilje učiteljev nad učenci in nasilje med zaposlenimi) in oblike nasilja (fizično, psihološko, besedno, ekonomsko, spolno nasilje ter socialno izločanje, kot posebna oblika psihološkega nasilja) v slovenskih šolah.

Na spoznanjih raziskave je v zaključku podano razmišljanje o možnih novih modelih preprečevanja in obvladovanja nasilja v šolah. Predlog temelji na celovitem šolskem pristopu, ki zajema izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev za uspešno preprečevanje in učinkovito obravnavo nasilja v šoli ter pripravljenost vodstva šol za sistematičen pristop k problematiki nasilja. Upošteva zagotavljanje ustrezne organizacijske kulture šole in klime na šoli, šolska pravila in pravilnike. Posebej poudari vključevanje staršev v procese preprečevanja in obravnave nasilja v šoli ter povezovanje z različnimi institucijami in preventivnimi programi.

Objava oziroma publikacija rezultatov raziskave:

Znanstvena monografija in znanstveni članek.

SUMMARY OF THE CRP PROJECT TO BE PUBLISHED ON THE MoE WEBSITE

Project title: VIOLENCE IN SCHOOLS: CONCEPTUALISATION, IDENTIFICATION, PREVENTION AND CONTROL MODELS

Principal researcher: Associate Professor Andrej Koren, PhD

Research team: Dorotoja Mugnaioni Lešnik, Vinko Logaj, MSc, Mateja Brejc, Msc

Period: 2006-2008

Project goals:

- to identify various types and forms of violence in schools
- to define principles of the dynamics of individual identified types and forms of violence, and, consequently, to define or conceptualise the notion of violence in schools
- to study existing models and forms of the prevention of violence in schools
- to design a model as one of the ways of controlling violence, in terms of the whole school approach and individual school context,
- to publish and present findings and conclusions.

Methodology:

The project was conducted in five inter-related phases. These phases allowed for conceptualisation of violence, overview of existing models for dealing with the violence in schools, development, piloting and conducting of a survey questionnaire for school management and expert staff in a random sample of 54 primary and secondary schools, interpretation of findings and results and, finally, elaboration of conclusions.

Results:

In the research, violence in terms of its types and forms was defined, basic conceptions were studied. We prepared an analysis of models for identifying, preventing and dealing with violence in schools. It has been stated there is no uniformity in understanding violence among the existing models, no uniform definition or conceptualisation of violence. Foreign terms are in use in existing models, and experts use and translate those terms in different ways.

Empirical research demonstrates different types (violence among students, student violence toward teachers, teachers' violence toward students, and violence among employees) and different forms of violence (physical, psychological, oral, economic, sexual and social segregation as a special form of psychological violence) in Slovenian schools.

On the basis of research results, new possible models for preventing and controlling violence in schools are discussed in conclusion. The proposal is based on the whole school approach, which involves the education and training of expert staff for the successful prevention and effective 'treatment' of violence in schools. It also includes the importance of readiness of school management for systematic approach towards violence. It takes into account the provision of appropriate organisation of school culture and climate, as well as school rules and regulations. In particular, it stresses the participation of parents in the processes of preventing violence in schools, and co-operation with various institutions and prevention programmes.

Project related publications:

Scientific publication and scientific article.